TRADIŢIE ŞI MODERNITATE ÎN PROZA LUI MIGUEL ÁNGEL ASTURIAS

Rodica GRIGORE, Associate Professor Ph.D.,
„Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: *This essay explores the different elements constructing Asturias's narrative, concentrating on the novel "Hombres de maiz" ("Men of Maize"). Published in 1949, three years after "El Senor Presidente", this novel establishes the aesthetic principles of magic realism, being a fundamental step forward in the field of Latin-American fiction. Nevertheless, Hombres de maiz uses some traditional Mayan elements exquisitely combined by the author with certain surrealist techniques, thus the strong and convincing effect on the reader. This novel becomes a unique literary construct that transforms the Mayan legacy not only into a formal element, but into a major preoccupation of a writer convinced that only the cultural past of Latin America could represent a key for its future development.*

Keywords: Mayan tradition, magic realism, surrealist technique, narrative strategy, symbol.

După lovitura de stat militară care are loc în Guatemala în anul 1921, mulţi oameni de cultură, printre care şi Miguel Angel Asturias, sunt siliţi să părăsească ţara din cauza persecuţiilor politice. După o scurtă şedere la Londra, unde intenţiona să studieze economia politică, Asturias se stabileşte la Paris, rămânând aici până în anul 1933. Studiază la Sorbona şi e pasionat de cursurile de antropologie şi lingvistică ale profesorului Georges Raynaud, prelegerile acestuia vizând „Miturile şi religiile Americii prehispanice". Intră în legătură cu mişcarea suprarealistă franceză, devenind unul dintre apropiaţii lui André Breton şi tot acum îi cunoaşte pe Jean Cocteau, Louis Aragon, Tristan Tzara, Pablo Picasso; ia contact cu numeroşi scriitori latino-americani, între care Alejo Carpentier, Arturo Uslar Pietri sau Alfonso Reyes. Este din ce în ce mai interesat de vechea cultură maya, începând să traducă în limba spaniolă, împreună cu José María González de Mendoza, epopeea indienilor „quiché", *Popol Vuh*, după versiunea franceză a lui Raynaud. Lucrează la definitivarea romanului *Domnul Preşedinte*, pe care îl rescrie de mai multe ori.

În anul 1928, scriitorul revine pentru scurtă vreme în Guatemala, unde ţine o serie de conferinţe la Universitatea Populară, textele respective fiind publicate apoi în volumul intitulat *La arquitectura de la vida nueva*

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

(*Arhitectura vieţii noi*), apărut la finele aceluiaşi an. Dezamăgit de situaţia politică şi economică a ţării sale, Asturias se referă, uneori, la Guatemala ca la „o ţară care nu există", din cauză că, pe de o parte, este dominată de marii proprietari sau oamenii de afaceri străini, iar pe de alta, deoarece mulţi dintre conaţionalii săi ignorau extraordinara moştenire culturală precolumbiană, considerând-o „demodată şi inutilă" în contextul secolului XX. În paralel cu studiul vechilor texte ale Americii precolumbiene, Asturias valorifică sugestiile legendelor şi miturilor pământului său natal şi definitivează volumul *Leyendas de Guatemala (Legende din Guatemala)*, care e publicat la Madrid, în 1930. Tot în acest an, apare traducerea în franceză a cărţii menţionate, care beneficiază de prefaţa entuziastă a lui Paul Valéry, iar succesul este imediat, scriitorul fiind recompensat cu Premiul Sylla Monségur, în anul 1931.

În anul 1944, se încheie, în Guatemala, dictatura lui Jorge Ubico, în timpul căreia Asturias nu publicase decât poezie, însă continuase să lucreze la definitivarea romanului *Domnul Preşedinte*. Fragmente din această carte sunt citite clandestin, în cadrul unor reuniuni secrete desfăşurate în mediile culturale ale patriei sale, din cauza temei asupra căreia se concentra autorul, şi anume dictatura şi efectele sale asupra lumii latino-americane. Imaginea dictatorului („Domnul Preşedinte") este extrem de puternică şi de sugestivă, Asturias încadrându-se, din acest punct de vedere într-o ilustră descendenţă, tema fiind consacrată în literatura Americii de Sud: să amintim doar romanele *Amalia* (1854), de José Marmol sau *Fiebre (Febra*, 1939), de Miguel Otero Silva. Scriitorul de faţă deschide, însă, calea şi pentru o serie de continuatori literari excepţionali, de la Mario Vargas Llosa, cu *Conversación en La Catedral* (*Conversaţie la Catedrala*, 1969) la Augusto Roa Bastos, cu *Yo, el Supremo* (*Eu, supremul* 1974), Alejo Carpentier, cu *El recurso del método (Recursul la metodă*, 1974) sau Gabriel García Márquez, cu *El otoño del Patriarca* (*Toamna Patriarhului*, 1975).

În acelaşi timp, însă, Asturias se concentrează asupra unei noi metode de craţie, pe care o va şi discuta, ulterior, în numeroase intervenţii publice sau conferinţe: „Între <<real>> şi <<magic>> există o a treia categorie a realităţii. E vorba despre o îmbinare a vizibilului cu intangibilul, a halucinaţiei cu visul. E ceva asemănător cu ceea ce încercau să realizeze suprarealiştii grupaţi în jurul lui André Breton şi e ceea ce am putea numi <<realism magic>>. […] Un indian sau un metis dintr-un sătuc oarecare ar putea să descrie ca şi cum ar fi văzut cu ochii lui o piatră uriaşă transformându-se într-un om sau într-un nor. Aceasta nu e vreo realitate tangibilă, ci implică o înţelegere profundă a forţelor supranaturale. De aceea, atunci când trebuie

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

să-i dau un nume, să-i pun o etichetă literară, o numesc <<realism magic>>"[1], spunea Miguel Ángel Asturias, încercând să definească noul stil al operei sale – nou în contextul literaturii latino-americane a anilor '40 – în cadrul unui interviu realizat de biograful său Günter W. Lorenz.

După părerea multor exegeţi, încă de la apariţia romanului *Domnul Preşedinte* al lui Asturias, în 1946, se poate vorbi, în adevăratul sens al cuvântului, despre realismul magic sud-american, ca formulă literară şi ca viziune estetică. În egală măsură, „boom"-ul latino-american al anilor '60 – '70 (reprezentat de autori aparţinând generaţiei următoare, precum Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes sau José Donoso) are, în Asturias, cel mai de seamă precursor. Pentru înţelegerea adecvată a operei marelui reprezentant al Guatemalei, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1967, cititorul trebuie să ţină seama de profunda influenţă pe care a exercitat-o asupra sa cultura precolumbiană, dar şi să evalueze cât mai corect modul în care scriitorul a răspuns provocărilor culturale ale modernităţii. Elementele specifice viziunii mayaşe se regăsesc la tot pasul în modul în care Asturias tratează magicul şi miraculosul, în vreme ce ecourile suprarealismului, prietenia scriitorului cu Paul Éluard şi impactul pe care l-a avut asupra sa lectura romanului lui James Joyce, *Ulise*, sunt evidente în strategiile narative prezente atât în *Domnul Preşedinte*, cât şi (mai ales) în *Oameni de porumb*.

Hombres de maíz (1949) este o îndrăzneaţă, arborescentă şi extrem de elaborată construcţie romanescă, menită a aduce în prim plan vechile legende mayaşe, dar şi de a stabili un implicit dialog între elementele tradiţional-indigene ale culturii latino-americane şi aspectele moderne ale acestui univers. Metoda realist-magică e, acum, distilată şi perfecţionată, discursul fiind îmbogăţit cu întregul arsenal de semnificaţii al mitologiei precolumbiene. Titlul cărţii provine din legenda mayaşă conform căreia omul s-ar fi născut din porumb („Zea mays") şi evidenţiază sacralitatea acestei plante, aliment ritualic pentru mayaşi, însă cultivat în perioada contemporană intensiv, doar pentru obţinerea profitului material, şi fără respectarea vechilor norme de comportament din societatea tradiţională. Cu toate acestea, construcţia romanescă în ceea ce are ea mai durabil este mai cu seamă rodul imaginaţiei prodigioase a lui Asturias. Conflictul este axat în jurul tensiunilor dintre o comunitate indigenă, din rândul căreia se remarcă Gaspar Ilóm, şi străinii veniţi de aiurea, care vor să-şi exercite dominaţia asupra acesteia cu scopul de a se îmbogăţi. Stilul complex şi noile

[1] Gunter Lorenz, *Entrevista con Asturias*, *Mundo Nuevo*, 43 (1970), p. 37.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

modalităţi narative utilizate de scriitor au făcut din *Oameni de porumb* una dintre creaţiile reprezentative ale întregii literaturi din acest spaţiu cultural.
După cum a demonstrat, printre alţii, criticul Gerald Martin, *Oameni de porumb* este „unul dintre cele mai accentuat antropologice romane scrise vreodată”[2], Asturias ştiind cum să utilizeze, aici, surse extrem de numeroase şi de diverse – de la *Popol Vuh*, cartea sacră a civilizaţiei mayaşe, şi până la detalii ce ţin de etnografia Guatemalei, la elemente impuse în literatura hispană încă din creaţiile Secolului de Aur ori la tehnici suprarealiste. Numai că toate acestea sunt filtrate prin experienţa personală, trecute prin semnificaţia amintirilor primilor ani ai copilăriei, marcaţi de folclorul ţării natale, astfel încât scriitorul va avea dreptate să afirme că „magia e, pentru personajele mele, un soi de a doua limbă, sau un limbaj complementar care le ajută să-şi explice şi să exprime universul exterior.”[3] De aici provin şi accentele ontologice care definesc formula realist magică practicată de Asturias, în sensul că, pentru el, literatura are (şi) menirea de a zugrăvi o realitate ce depăşeşte cu mult ţelurile estetice ale realismului tradiţional. Romanul acesta va demonstra, deci, o profundă conştiinţă artistică, dublată de o ştiinţă a naraţiunii fără egal până atunci – şi egalată de puţine ori după aceea – în literatura latino-americană şi nu numai.
„Am ascultat mult, am presupus câte ceva şi am inventat restul”[4], spunea autorul în încercarea de a-şi defini capacitatea de redare a concepţiei despre lume a populaţiilor indigene din Guatemala, precum şi atmosfera de legendă ce caracterizează această atât de aparte lume. Invenţia despre care vorbeşte Asturias este, de fapt, o reluare a tehnicii suprarealiste a dicteului automatic, plus respingerea viziunii raţionalist-realiste a deceniilor precedente, totul pus, însă, într-un nou context, anume cel al universului rural tradiţional al Guatemalei. După cum unii exegeţi au afirmat, *Oameni de porumb* „înseamnă, la nivelul receptării, combinarea stilului lui Lautréamont cu cel din *Popol Vuh*, fără a ignora, însă, scopul declarat al scriitorului de a contribui la definirea mai clară a identităţii naţionale a patriei sale.”[5] Dar statutul de text întemeietor pentru formula realismului magic pe care îl are fără doar şi poate romanul de faţă se datorează, deopotrivă, artei lui Asturias de a umple într-un mod cu totul aparte golurile inerente ce apar ca urmare a acestei diferenţe de viziune – cea realist-tradiţională, pe de o parte,

[2] Gerald Martin, *Theme and Structure in Asturias's Hombres de maiz*, in *Modern Language Quarterly*, 30 (1969), p. 585.
[3] Gunter Lorenz, *op. cit*., p. 40.
[4] Ibid., p. 42.
[5] Roberto Gonzalez Echevarria, *Isla a su vuelo fugitiva. Ensayos criticos sobre literatura hispanoamericana*, Madrid, José Porrua Turanzas, 1983, p. 76.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

şi cea înrudită (chiar dacă nu totalmente identică) cu aceea având deschideri spre fantastic, magic sau miraculos.
Cartea se încheie într-o tonalitate ce păstrează viu semnul speranţei dar, cu toate astea, *Oameni de porumb* este unul dintre cele mai admirabile romane centrate pe tema (temele?) pierderii, Asturias accentuând nostalgia, ca efect artistic ce potenţează mesajul, dar şi ca mijloc prin intermediul căruia el însuşi, ca autor, poate să evoce în modul cel mai adecvat sentimentul anterior al deplinătăţii fiinţei, al unei perfecţiuni care, acum, a fost cu desăvârşire pierdută. Ideea de unitate primordială e reprezentată, în *Oameni de porumb*, încă de la început, prin prezentarea simbolicei uniri (identificări de-a dreptul hipnotice) a omului cu natura – a se citi, cu pământul, dublată de expresia în plan uman a acesteia, şi anume prin uniunea principiului masculin cu cel feminin, toate interpretate adesea în conformitate cu ideile lui C.G. Jung. De altfel, chiar epigraful romanului („Aici femeia, eu, adormitul") trimite tot la momentul, prezentat în tehnica onirismului, al contopirii masculinului cu femininul în vederea atingerii nivelului de comuniune sacră a umanului cu naturalul, în sensul pe care îl dă acestei comuniuni mitologia mayaşă. Numai că imediat starea aceasta privilegiată e ameninţată şi, în scurt timp, distrusă de intruziunea brutală a capitalismului sălbatic şi de efectele colonialismului, resimţite pretutindeni în America Latină. Mai cu seamă defrişările abuzive, distrugerile nesăbuite ale pădurilor seculare, incendierile puse la cale de marile companii pentru ca, în felul acesta, să se poată cultiva porumb pe suprafeţe tot mai întinse sunt „vinovaţii" pentru starea precară în care fostul paradis natural şi uman a ajuns să se găsească – şi să se zbată. Se rupe, astfel, legătura fundamentală între om şi pământ, natura se simte ameninţată şi nu se mai face auzită de fiinţa umană aflată şi ea în derivă. Acel matriarhat transcendetal la care se face frecvent aluzie prin identificarea gliei cu mama primordială e anulat şi el, iar comunităţile indigene se simt tot mai părăsite şi mai ameninţate.
Oameni de porumb nu descrie, însă, doar distrugerile provocate de nesăbuinţa capitalistă, ci celebrează rezistenţa umană, capacitatea locuitorilor Guatemalei – în mod simbolic, ai întregii Americi de Sud – de a se ridica împotriva tuturor acestor ameninţări, pentru a salva ce se mai poate din vechea lumea miturilor şi credinţelor ancestrale. Conducătorul luptei e Gaspar Ilóm, protagonistul cărţii al cărui nume, în paranteză fie spus, e preluat de la acela al unui cunoscut conducător al rezistenţei indigenilor, iar soarta sa, chiar dacă tragică, trezeşte speranţa şi dă curaj membrilor micilor comunităţi indigene. În acest punct, trebuie să ţinem seama şi de un amănunt legat de biografia lui Asturias însuşi: Rodrigo Asturias Amado, fiul cel mare al scriitorului, a făcut parte, sub numele de

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

„Gaspar Ilóm" (identic cu cel al personajului din *Oameni de porumb*) din gruparea de gherilă cunoscută ca „Unidad Revolucionaria Nacional Guatemalteca" (U.R.N.G.), care a opus rezistenţă guvernelor militare ce s-au succedat la putere în anii '80, în perioada Războiului Civil din Guatemala.
Primele pagini ale cărţii, marcate de repetiţii şi de un ton de litanie, excelent deprins de Asturias din bocetele şi rugile specifice zonelor rurale ale Guatemalei, marchează destrămarea definitivă şi irevocabilă a vechiului acord stabilit între nivelul magic şi cel al realităţii cotidiene, ambele putând fi percepute, anterior, cu uşurinţă de către oamenii care respectau vechile tradiţii şi îşi duceau zilele în conformitate cu acestea. Numai că acest echilibru se strică, iar somnul (literal şi simbolic), pe pământ, la marginea pădurii, al lui Gaspar Ilóm alături de soţia sa, numită Păduchioasa Mare, e întrerupt cu brutalitate: „Gaspar Ilóm îngăduie ca pământului din Ilóm să i se fure visul din ochi. Gaspar Ilóm acceptă ca pământului din Ilóm să i se smulgă pleoapele cu securea... Gaspar Ilóm îngăduie ca pământului din Ilóm să i se pârlească ramul ciuntit al genelor în văpaia lunii de culoarea furnicii bătrâne... Gaspar Ilóm clătina din cap într-o parte şi în alta. Să nege, să strivească acuzaţia pământului adormit cu rogojină cu tot, cu umbra şi cu nevastă-sa şi îngropat cu morţii şi cu ombilicul lui, fără a se putea izbăvi de un şarpe încolăcit de şase sute de mii de ori în glod, lună, păduri, ploi, munţi, păsări şi vuiete răsunând în juru-i." Limbajul romanului are numeroase afinităţi cu arta povestirii orale şi cu vechile rituri ale Guatemalei, iar reelaborarea metaforică a textului duce imediat cu gândul la incantaţiile despre care, de altfel, Asturias a vorbit în repetate rânduri, subliniindu-le importanţa pentru lumea tradiţională a Americii Latine.
Pentru a obţine efectul specific tipului de scriitură realist magică pe care-l practică, scriitorul distruge în mod deliberat cronologia şi nu mai organizează faptele în ordinea desfăşurării, ci în aceea a importanţei lor din punctul de vedere al simbolurilor pe care le exprimă. De aceea, nici unitatea romanului privit în ansamblu nu mai derivă din vreo structură temporală tradiţională, evoluţia subiectului fiind marcată de un extrem de elaborat cod al asocierilor bine gândite ale unor semnificaţii profunde – pe care doar lectura integrală a cărţii le poate dezvălui până la capăt. Vechea linearitate a modelelor raţionaliste e, deci, anulată, iar construcţia personajului devine şi ea fluidă, identificarea între uman şi natural făcând, nu o dată, dificilă descifrarea sensului – sensurilor mereu multiple ale textului.
Pe de altă parte, este clară structura iniţiatică a evoluţiei protagonistului, a cărui trezire bruscă, în urma reproşurilor pământului-mamă, e urmată de o simbolică renaştere care îl ajută să se detaşeze mai uşor de toate legăturile care îl ţineau aproape de universul uman, de soţie şi de copii, ca şi de

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

comunitatea sa, pentru a putea să-şi asume rolul de conducător al unei lupte inegale cu forţele albilor, ale lumii banului în general, tocmai pentru restabilirea drepturilor şi deminităţii comunităţii pe care, pentru a fi mai puternic, trebuie să-o părăsească temporar.

Trezirea sa, excelent prezentată în *Oameni de porumb*, aminteşte şi de o tema frecventă în poezia aztecă, foarte bine cunoscută şi mult apreciată de Asturias, şi anume aceea a luptătorului care ezită la început, îmboldit fiind de un zeu îndărătnic, să pornească la război[6], dar când o face se identifică cu noua misiune pe care şi-o asumă în numele tuturor alor săi: „Şi a auzit, a auzit cu propriile-i urechi: <<Iepuri galbeni pe cer, iepuri galbeni pe munte, iepuri galbeni în apă se vor război alături de Gaspar.>> Gaspar Ilóm va începe războiul mânat de propriu-i sânge, de propriu-i râu, de propria-i vorbă plină de noduri de nedesfăcut. Cuvântul pământului devenit flacără solară a fost gata să ardă urechile de foaie de porumb ale iepurilor galbeni pe cer, ale iepurilor galbeni pe pământ, ale iepurilor galbeni în apă, dar Gaspar s-a prefăcut încetul cu încetul în pământ care cade de unde cade pământul, adică vis care nu găseşte umbră ca să viseze pe pământul lui Ilóm."

Lupta lui Gaspar Ilóm va viza în special pedepsirea cultivatorilor de porumb, invadatorii. Iar bătăliile purtate de el reuşesc să facă dreptate şi să redea oamenilor speranţa, până în momentul în care este trădat şi otrăvit, cu concursul unui indigen cu sânge amestecat, trecut de partea duşmanilor, Tomas Machojon, ajutat şi de soţia sa, cu vocaţie de trădătoare de la bun început, Vaca Manuela. Tragedia, însă, e abia în faza incipientă pentru Ilóm, căci, văzându-l în această stare, soţia îl părăseşte, consacrând cumva ruptura sugerată încă din primele pagini ale cărţii, dar care se dovedeşte abia acum a nu fi doar aceea între om şi pământ, ci şi între bărbatul şi femeia uniţi, anterior, nu doar de dragoste, ci şi de convingerea existenţei unui spirit sacru care îi adusese alături pentru totdeauna. Acum, Gaspar îşi pierde nu numai somnul (liniştea), ci şi soţia (iubirea, stabilitatea interioară). Însă, cu o voinţă uriaşă, el învinge moartea, găsind în sine însuşi puterea de a sorbi întregul râu şi de a se vindeca, astfel, tot cu ajutorul elementelor naturale.

Numai că, după ce săvârşeşte acest adevărat miracol, îşi descoperă camarazii de arme ucişi de soldaţi şi decide să se desprindă la rândul său de această lume, aruncându-se tot în apele râului, pentru a se transforma în simbol mitic al rezistenţei în faţa oricărei ameninţări străine, dar şi pentru a

[6] Fernando Alegria, *Nueva historia de la novela hispanoamericana*, Hanover, NH, Ediciones del Norte, 1986, p. 145.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

da naştere legendelor – singurele în stare să mai păstreze, după părerea lui Asturias, spiritul de sacrificiu al indigenilor şi capacitatea lor de a simţi natura prin propria fiinţă. Înainte de a se stinge, însă, oamenii lui Ilóm îşi blestemă asupritorii, fără a-i uita pe trădătorii de care aceştia se serviseră, acuzându-i în primul rând pentru sacrilegiul comis prin vinderea lui Gaspar. Nu e o surpriză că, finalmente, toţi cei vinovaţi vor plăti, romanul lui Asturias urmând, astfel, şi modelul structural al legendelor care au marcat vreme de secole lumea latino-americană. Pedeapsa cea mai frecventă e stingerea lentă, suferinţa aparent inexplicabilă, risipirea, sterilitatea, pustiirea sufletească sau fizică pe care o trăiesc cei vinovaţi şi familiile lor. Focul care îi loveşte acţionează, deci, justiţiar şi purificator, reprezentând replica în cheie simbolică a pârjolului pe care îl puseseră la cale lacomii cultivatori de porumb şi care se sfârşise cu distrugerea comunităţilor tradiţionale.

Ţinând seama de frecvenţa cu care apare în paginile romanului, unii critici au considerat chiar că focul poate fi considerat un adevărat personaj al acestei uluitoare cărţi, devenind, deopotrivă, principiul său de construcţie[7]. Chiar cuvintele rostite în anumite momente de Gaspar Ilóm devin limbi de flacără, ce însufleţesc sau, după caz, distrug, pedepsind, vinovaţii pentru declinul unei lumi căreia i se anulaseră vechile legături cu glasul gliei. Dovadă că protagonistul, la fel ca şi tovarăşii săi care blestemă asupritorii, are acces la acel limbaj magic, ancestral, în care cuvântul şi obiectul erau acelaşi lucru, la fel cum acelaşi lucru erau şi cuvântul şi fapta. Vechile disocieri între magic şi real, între mit şi istorie se contopesc, în *Oameni de porumb*, pentru a da glas unei structuri discursive şi simbolice cu adevărat unice. Tocmai de aceea, sarcinile pe care le are de îndeplinit eroul sunt exprimate astfel: „Vezi, Păduchioaso, curând are să-nceapă forfota. Trebuie să curăţăm pământu' din Ilóm de ăia care doboară copacii cu securea, de ăia care mistuie muntele cu focurile, de ăia care stăvilesc apa râului ce adoarme curgând şi deschide ochii în bălţoace şi putrezeşte de somn... cultivatorii de porumb... ăia de-au isprăvit umbra, căci pământul care cade din stele găseşte unde să-şi viseze pe mai departe visul pe pământul lui Ilóm, ori, dacă nu, pe mine mă adorm pe veci. Adună nişte trenţe şi să punem într-o bocceluţă ceva bucate, să nu lipsească turtele de mălai, pastrama, sarea, ardeiul, cele trebuincioase la război." Sau: „Gaspar merge pentru toţi cei care au mers, toţi cei care merg şi toţi cei care vor merge. Gaspar vorbeşte pentru toţi cei care au vorbit, toţi cei care vorbesc şi toţi cei care vor vorbi.

[7] Gerald Martin, *Pattern for a Novel – An Analysis of „Hombres de maiz"*, in „Revista de Estudios Hispanicos", 1971, p. 87.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

Asta spuneau bătrânii satului cultivatorilor de porumb. Furtuna îşi bătea tobele în locaşul porumbeilor albaştri şi sub ţărâna norilor în ţarină."
Realismul magic, deci, aşa cum îl înţelege şi îl practică Asturias, nu se limitează să fie doar o problemă de reprezentare, ci şi o critică a lecturii, după cum numeroase exemple din romanul *Oameni de porumb* demonstrează extrem de convingator. Asturias procedează în mod foarte inteligent – el păstrează întotdeauna o oarecare distanţă faţă de personajul protagonist, fie el şi narator, transformând, de fapt, această nouă instanţă narativă într-o voce care e capabilă să adopte tonalităţi şi ritmuri diferite, însă niciodată nu se va suprapune peste vocea autorului şi nu va încerca în nici un fel să-i ia locul, aşa cum se întâmpla, pe fragmente sau doar subtextual, în romanele lui Carpentier. Alejo Carpentier îşi păstrează rolul pe care-l alege şi-l defineşte de la bun început, şi anume de explorator al Celuilalt – căruia nu ezită să-i preia uneori punctele de vedere sau chiar vocea. Asturias, în schimb, decide să şi-o păstreze şi să nu renunţe la propria individualitate, tocmai ca, astfel, imaginea Celuilalt, de care e întotdeauna fascinat, să fie mai pregnantă, mai convingătoare şi mai clar definită.

Bibliografie

Miguel Ángel Asturias, *Oameni de porumb*. Traducere şi note de Lavinia Similaru, Bucureşti, Editura Univers, 2012.
Miguel Angel Asturias, *Hombres de maiz*, Madrid, Alianza Editorial, 1982.
Fernando Alegria, *Nueva historia de la novela hispanoamericana*, Hanover, NH, Ediciones del Norte, 1986.
Kevin M. Bauman, *Novelistic Discourse As History: Asturias's (Re)Vision of Estrada Cabrera's Guatemala, 1898 – 1920*, in *Romance Language Annual* (4), 1992.
Giuseppe Bellini, *Narrativa de Miguel Angel Asturias*, Buenos Aires, Losada, 1969.
Richard J. Callan, *Miguel Angel Asturias*, New York, Twayne, 1970.
Luis Leal, *Myth and Social Realism in Miguel Angel Asturias*, in *Comparative Literature Studies*, 5 (1968), pp. 237-247.
Gunter Lorenz, *Entrevista con Asturias*, Mundo Nuevo, 43 (1970), pp. 35-51.
Roberto Gonzalez Echevarria, *Myth and Archive. A Theory of Latin American Narrative*, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.
Roberto Gonzalez Echevarria, *Isla a su vuelo fugitiva. Ensayos criticos sobre literatura hispanoamericana*, Madrid, Jose Porrua Turanzas, 1983.
Gerald Martin, *Theme and Structure in Asturias's Hombres de maiz*, in *Modern Language Quarterly*, 30 (1969), pp. 582-602.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)

Gerald Martin, *Pattern for a Novel – An Analysis of „Hombres de maiz", Revista de Estudios Hispanicos*, 1971.

BDD-A23309 © 2015 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:09 UTC)